

УДК 681.58

В. ФУРАШЕВ, кандидат технічних наук, доцент, старший науковий співробітник,
заслужений машинобудівник України,
лауреат премії Ради Міністрів СРСР в галузі науки і техніки

ЕВОЛЮЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО ВИБОРИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СИСТЕМНУ ІНФОРМАТИЗАЦІЮ ВИБОРЧИХ ПРОЦЕСІВ

Анотація. До питання визначення рівня впливу на становлення системної інформатизації виборчих процесів щодо еволюційного розвитку законодавства України про вибори.

Історичний досвід розвитку світового суспільства свідчить про те, що за своєю природою вибори не можуть бути абсолютно об'єктивними або чесними. Вибори не можуть бути абсолютно демократичними і прозорими. Коли ми говоримо про демократичність, прозорість, чесність виборів, то маємо на увазі визначений загальносуспільний, загальносвітовий рівень організації і проведення виборів у всьому комплексі цього питання.

Саме цю тезу підтверджує досвід організації і проведення виборчих кампаній у багатьох країнах світу. Досить згадати, наприклад, останні виборчі кампанії у Сполучених Штатах Америки, Великій Британії, Російській Федерації, а також останні вибори Президента України у 2004 році.

Увесь досвід організації та проведення виборів в Україні в 1998–2006 роках демонструє постійно зростаючу кількість “звинувачень та підозр” з боку окремих суб'єктів виборчого і референдумного процесів, пересічних громадян України, висловлених як організаторам, так і безпосереднім учасникам цих виборів. Такі “звинувачення”, як свідчить досвід, є, переважно, результатом недосконалих знань законодавства про вибори, виборчих технологій як пересічними громадянами України, тобто виборцями як суб'єктами цих процесів, так і політичними партіями (блоками політичних партій), також як суб'єктами цих процесів. Тобто процеси організації та проведення виборів значною мірою знаходяться під впливом “людського” фактору. Саме тому під час організації та проведення виборів необхідно:

- забезпечити максимально можливий рівень реалізації конституційних прав громадян України обирати та бути обраним;

- надати можливість громадянам України і представникам міжнародної спільноти безперешкодно отримувати необхідну своєчасну та об'єктивну інформацію (у даному випадку – інформацію про хід організації підготовки виборів, про хід голосування, про хід підрахунку голосів, про попередні та остаточні результати голосування), що є також елементом конституційних прав громадян України;

- максимально наблизитися до реалізації демократичних цінностей, які сповідує Європейський Союз та Північноатлантичний Альянс, вступ до яких є стратегічним внутрішнім і зовнішньополітичним курсом України.

Окрім того, досвід організації та проведення виборів в Україні упродовж 1998–2006 років свідчить також про недосконалість у вирішенні питань своєчасного і повного отримання бажаної для кожного громадянина України інформації про перебіг виборчих процесів, незалежно від їхньої особистої участі у процесах організації та проведення виборів, а також для представників міжнародної спільноти.

Виходячи з цих тез, можна сміливо стверджувати, що вже давно всі демократичні країни замислюються і шукають вихід на шляху зменшення “людського” впливу на організацію та здійснення якщо не всього виборчого процесу, то, хоча б, на організацію та здійснення окремих виборчих процедур. Спираючись на сучасні досягнення науки і техніки, особливо у сфері інформаційних технологій, шляхи вирішення цих питань можуть бути знайдені лише за умови найбільш активного залучення саме цих досягнень, Але спільно з обов'язковим застосуванням досягнень у сфері психології як людини, так і суспільства в цілому.

© В. Фурашев, 2007

Виходячи з цього, *мету системної інформатизації виборчих процесів можна сформулювати як необхідність суттєвого підвищення рівня гласності, достовірності, оперативності і повноти інформації про вибори і референдуми на підставі збору, обробки, накопичення, аналізу, зберігання та оперативного оприлюднення інформації про вибори в Україні в умовах реального виборчого процесу шляхом широкого і ефективного застосування засобів інформатизації з одночасним отриманням максимального співвідношення: фінансові витрати Державного бюджету України/ефективність цих витрат.*

Об'єктивною передумовою впровадження у виборчий процес засобів інформатизації є швидкоплинність цих процесів. Починаючи із Закону України “Про вибори народних депутатів України”, за яким проводилися вибори у 2002 році, в Україні встановлено 90-денну тривалість виборчого процесу замість раніше існуючої 120-денної. У той же час Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про вибори Президента України”, прийнятий Верховною Радою України у березні 2004 року, збільшив для даного типу виборів цей строк до 120 календарних днів. Попередні ж виборчі закони, що були чинними до прийняття вищезазначених законів, встановлювали тривалість виборчих кампаній упродовж 180 днів (6 місяців). Водночас, скорочення чинним виборчим законодавством майже вдвічі тривалості виборчого процесу, на жаль, не призвело до спрощення чи усунення законодавцем певних виборчих процедур – вони залишилися такими ж, як і за піврічного строку підготовки та проведення виборів. Звичайно, вчасно реалізувати передбачені законом виборчі процедури в такі стислі строки без широкого застосування сучасних здобутків науки і техніки, в першу чергу у сфері інформаційних технологій, неможливо. Отже, поява цієї нової суспільної потреби в скороченні тривалості виборчого процесу об'єктивно вимагає впровадження в життя якісно нового інструментарію, який базується на сучасних програмно-технічних засобах для вирішення цього завдання.

Найважливіші значні обсяги виборчої інформації, які в короткі строки необхідно передати від джерел її утворення – суб'єктів виборчого процесу до Центральної виборчої комісії, а також до тих же суб'єктів виборчого процесу – користувачів (виборців, кандидатів на виборчі посади, політичних партій та блоків політичних партій, а також несуб'єктів виборчого процесу, якими є міжнародна спільнота), опрацювати, сформувати відповідні звіти та своєчасно оприлюднити необхідну інформацію щодо перебігу виборчого процесів. Наприклад, лише база даних інформаційно-аналітичної підсистеми “Вибори Президента України в 1999 році” налічувала 415 Мбт дискового простору. Звичайно, опрацювати такі обсяги інформації без застосування сучасних засобів її обробки у найкоротші строки практично неможливо. Водночас, комплексне, системне застосування в державі у виборчому процесі сучасних засобів інформатизації дозволяє практично протягом кількох годин отримати, опрацювати за відповідними алгоритмами і оприлюднити попередню оперативну інформацію, надіслану системою виборчих комісій щодо результатів голосування на дільницях.

Враховуючи досвід, набутий під час розробки і впровадження елементів автоматизації в інформаційне та інформаційно-аналітичне забезпечення здійснення окремих процедур технологічного процесу підготовки і проведення різних типів і видів виборів в Україні упродовж 1998 – 2006 років, можна сформулювати наступні концептуальні підходи системної інформатизації виборчих процесів:

1. Потреба саме в системній інформатизації виборчих процесів, викликаний, насамперед, необхідністю забезпечення засобами інформатизації:

а) максимального запобігання впливу “людського” фактору на процеси організації і проведення виборів в Україні, особливо під час здійснення таких технологічних процесів, як підрахунок голосів виборців та оперативне оприлюднення попередніх результатів голосування;

б) сприяння в реалізації конституційних прав громадян України “обирати та бути обраними”, рівного та безперешкодного, в межах чинного законодавства, доступу до об'єктивної та неупередженої інформації про хід і результати виборів;

в) оперативного інформування виборців, інших суб'єктів виборчого процесу про перебіг підготовки і проведення виборів;
г) гласності в діяльності виборчих комісій;
д) централізованого керівництва Центральною виборчою комісією за допомогою засобів інформатизації процесами, які відбуваються під час підготовки і проведення виборів в Україні. Саме в цьому полягає мета системної інформатизації виборчих процесів.

2. Визначення об'єктами системної інформатизації процедури технологічних процесів з підготовки та проведення виборів в Україні незалежно від їх типів і видів. Як вже неодноразово підкреслювалося, суспільство знаходиться у пошуках найбільш оптимальних і дієвих шляхів забезпечення проведення демократичних і прозорих виборів. Цей пошук відображається у досить частій зміні законодавства про вибори, а відповідно і у змінах алгоритмів автоматизації інформаційного і інформаційно-аналітичного забезпечення процесів підготовки і проведення цих виборів. Але цей пошук об'єктивно веде до стандартизації і уніфікації процедур підготовки і проведення виборів в Україні незалежно від їхніх типів і видів. Все гостріше постає питання розробки та впровадження Виборчого кодексу, у якому знайшли б відображення як уніфіковані й стандартизовані процедури з підготовки і проведення виборів, так і суто специфічні процедури з підготовки і проведення визначених типів або видів виборів.

3. Забезпечення системності і комплексності розробки, впровадження і розвитку засобів інформатизації у виборчі процеси з одночасним виключенням можливості дублювання розробки, впровадження і розвитку засобів інформатизації у процеси підготовки і проведення окремих типів або видів виборів. Забезпечення неприпустимості втручання в процеси, які здійснюються засобами інформатизації під час підготовки і проведення виборів в Україні органами державної влади та органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, іншими особами і організаціями, які відповідно до законів України не мають на те відповідних повноважень.

4. Здійснення розробки, впровадження і розвитку засобів інформатизації у виборчі процеси виключно відповідно до вимог чинного законодавства України, інших нормативно-правових та нормативно-технічних актів України, насамперед законів України “Про Національну програму інформатизації”, “Про державні цільові програми” та “Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти”.

5. Використання єдиних уніфікованих алгоритмів та методів автоматизації для системи виборчих комісій усіх рівнів з обов'язковістю їх застосування та неприпустимість використання під час виборчого процесу для цих цілей інших автоматизованих систем та інформаційних технологій.

6. Забезпечення передбачуваності можливих шляхів несанкціонованого втручання у процеси збору, обробки, накопичення, аналізу, зберігання та оприлюднення інформації про вибори в Україні засобами інформатизації з метою їх фальсифікації або спотворення та забезпечення ефективних засобів запобігання таким спробам у поєднанні з відкритістю системи і доступністю інформації відповідно до законів України.

Процеси системної інформатизації виборчих процесів прямо пов'язані з процесами організації і проведення виборів, їх типами і видами, які встановлюються Конституцією України [1] та відповідними законами України [2, 4 – 5].

В Україні на даний час напрацьована і впроваджена у повсякденне життя суспільства досить значна і ґрунтовна нормативно-правова база з організації і проведення виборів [1 – 16].

Необхідно зазначити, що за світовою практикою та законодавством України виборча система може бути мажоритарною, пропорційною та змішаною (мажоритарно-пропорційною). *Мажоритарна система* – система визначення результатів виборів, відповідно до якої депутатські мандати від виборчого округу отримують лише кандидати, що одержали встановлену більшість голосів. Відповідно до *пропорційної системи* депутатські мандати розподіляються між партіями пропорційно кількості голосів, відданих за партію в межах виборчого округу.

Досить повний ретроспективний аналіз законодавства України про вибори надано в роботах [17 – 20]. Повторювати цей аналіз не будемо, але відзначимо, що законодавство України про вибори, особливо чинне, надає чітку структурованість виборчому процесу. Відповідно до положень частини четвертої статті 11 Закону України “Про вибори народних депутатів України” від 25 березня 2004 року № 1665-IV виборчий процес поділяється на 10 етапів, а саме:

- складання та уточнення списків виборців;
- утворення виборчих округів;
- утворення виборчих дільниць;
- утворення виборчих комісій;
- висування та реєстрація кандидатів у депутати;
- проведення передвиборної агітації;
- голосування;
- підрахунок голосів виборців та встановлення підсумків голосування;
- встановлення результатів виборів депутатів та їх офіційне оприлюднення;
- припинення діяльності виборчих комісій.

Звичайно, здійснення автоматизації виборчих процедур на кожному із перелічених етапів виборчого процесу може забезпечуватися різною мірою. Наприклад, такі етапи виборчого процесу, як утворення виборчих комісій, висування та реєстрація кандидатів у народні депутати України або на виборчі посади, проведення передвиборної агітації, зокрема, в частині контролю джерел формування та використання виборчих фондів, підрахунок голосів виборців та встановлення підсумків голосування, встановлення результатів виборів народних депутатів України, в тому числі реєстрація обраних народних депутатів, вже на сьогодні значною мірою автоматизовані. Над інформатизацією інших етапів, наприклад, утворення територіальних виборчих округів, виборчих дільниць, складання списків виборців (створення Реєстру виборців), ще потрібно багато працювати, впроваджуючи засоби системної інформатизації в “горизонтальні” та “вертикальні” зв’язки виборчого процесу.

На підставі аналізу законодавства України про вибори та референдуми, а також проектів законодавчих актів з питань виборів, що були внесені на розгляд Верховної Ради України де станом на липень 2006 року, була визначена інформаційна структура однакових або подібних виборчих та референдумних процедур, що в розрізі етапів виборчого процесу в Україні виглядає наступним чином:

Назва інформаційного масиву
Назва виборів
Тип виборів
Вид виборів
Номер дільниці для голосування
Число, місяць та рік народження виборця
Адреса місця проживання за реєстрацією виборця
Наявність громадянства України або відсутність такого
Витяг з рішення суду про визнання громадянина недієздатним
Назва органу, відповідального за складання списку виборців
Дата складання списку виборців
Підстава для виключення зі списку (включення до списку) виборців
Назва органу, який включив до списку (виключив зі списку) виборців
Дата виключення зі списку (включення до списку) виборців
Текст подання пропозицій органу місцевого самоврядування щодо визначення меж територіальних округів, виходячи з кількісних показників виборців, що проживають на відповідній території
Дата подання, дата надходження подання від відповідного органу місцевого самоврядування
Дата постанови відповідної виборчої комісії про утворення територіального округу
Середня арифметична кількість виборців у територіальному окрузі

Фактична кількість виборців у відповідному адміністративно-територіальному районі, що входить до складу територіального округу
Допустимий відсоток відхилення фактичної кількості виборців від середньої арифметичної кількості виборців в одному окрузі
Адміністративний центр відповідного територіального округу, його поштова адреса та режим роботи відповідної територіальної виборчої комісії
Дата публікації та назва ЗМІ, що опублікував інформацію про утворення територіальних округів
Код адміністративного центру розташування територіальної виборчої комісії згідно з КОАТУУ
Подання суб'єктом виборчого процесу, органом місцевого самоврядування пропозицій щодо визначення меж дільниць (текст подання)
Дата подання, дата надходження подання від відповідного органу місцевого самоврядування
Назва та номер території, округу, адміністративно-територіального району (АТР)
Рішення відповідної територіальної комісії, відповідної місцевої ради або її виконавчого комітету щодо утворення дільниць для голосування
Кількість виборців, учасників референдуму на дільниці
Адміністративний центр дільниці для голосування, її поштова адреса та режим роботи дільничної комісії
Суб'єкт виборчого процесу, яким внесено подання щодо запропонованих кандидатур до складу виборчих комісій усіх рівнів
Подання суб'єкта виборчого чи референдумного процесу (текст подання) щодо включення до складу комісій визначених осіб із вказівкою рівня комісії та заміщуваної посади в комісіях
Дата подання, дата надходження подання від відповідного суб'єкта виборчого процесу
Прізвище, ім'я, по батькові, рік народження, громадянство, адреса місця проживання за реєстрацією, наявність права голосу, освіта, займана посада за основним місцем роботи, партійність, участь у роботі виборчих комісій особи, запропонованої до складу комісії (незалежно від її рівня)
Посада в комісії особи, яка пропонувалася до її складу
Дата, номер рішення та підстава припинення повноважень члена комісії (у разі його виключення зі складу комісії)
Обмеження щодо призначень на посади голови, заступника голови, секретаря комісії згідно із законом
Дані щодо осіб, запропонованих на посади голови, заступника голови, секретаря виборчої комісії
Прізвище, ім'я, по батькові, рік народження, громадянство, адреса місця проживання за реєстрацією, наявність права голосу, освіта, займана посада за основним місцем роботи, партійність, участь у роботі виборчих комісій члена комісії (незалежно від її рівня)
Суб'єкт виборчого процесу, який висунув кандидата (кандидатів) на виборну посаду
Подання суб'єкта виборчого процесу (текст подання)
Дата подання, дата надходження подання суб'єкта виборчого процесу щодо висунування кандидата (кандидатів) на виборну посаду
Прізвище, ім'я, по батькові, рік народження, громадянство, адреса місця проживання за реєстрацією, час проживання в Україні, наявність судимості, наявність права голосу, освіта, займана посада за основним місцем роботи, партійність, обмеження відповідно до закону, попередня робота на виборних посадах кандидата на виборну посаду
Назва виборчої комісії, яка розглядала подання суб'єкта виборчого процесу щодо висунення кандидата (кандидатів) на виборну посаду
Рішення виборчої комісії щодо реєстрації або відмови в реєстрації кандидата на виборну посаду
Інформація про винесення попередження політичним партіям, виборчому блоку політичних партій – суб'єктам виборчого процесу, кандидатам на виборну посаду
Інформація про скасування рішення про реєстрацію кандидата на виборну посаду (дата, номер рішення, підстави його прийняття)
Інформація установи банку щодо закриття рахунка виборчого фонду
Реквізити установи банку, в якій відкрито рахунок виборчого фонду кандидата на виборну посаду або іншого суб'єкта виборчого процесу (партії, блока партій, осередку партії)
Номер рахунку виборчого фонду кандидата на виборну посаду або іншого суб'єкта виборчого процесу (партії, блока партій, осередку партії)
Прізвище, ім'я, по батькові, рік народження, громадянство, адреса місця проживання за реєстрацією розпорядника виборчого фонду кандидата на виборну посаду або іншого суб'єкта виборчого процесу

(партії, блока партій, осередку партії)
Сума та джерело коштів, що надійшли на рахунок виборчого фонду кандидата на виборну посаду
Обмеження відповідно до закону щодо зарахування коштів на рахунок виборчого фонду кандидата на виборну посаду або іншого суб'єкта виборчого процесу (партії, блока партій, осередку партії)
Інформація щодо закриття рахунку виборчого фонду кандидата на виборну посаду або іншого суб'єкта виборчого процесу (партії, блока партій, осередку партії)
Умови проведення жеребкування щодо черговості надання кандидатам на виборні посади, політичним партіям, виборчим блокам політичних партій ефірного часу та друкованих площ у державних чи комунальних ЗМІ для проведення передвиборної агітації відповідно до вимог закону
Вартість одиниці ефірного часу та друкованої площі в державних чи комунальних засобах масової інформації
Реквізити виборчої комісії, яка проводить жеребкування щодо черговості надання кандидатам на виборні посади, політичним партіям, виборчим блокам політичних партій ефірного часу та друкованих площ у державних чи комунальних ЗМІ для проведення передвиборної агітації серед кандидатів на виборну посаду або інших суб'єктів виборчого процесу (партії, блока партій, осередку партії)
Інформація, що отримана за наслідками моніторингу інформації щодо ходу організації та проведення передвиборної агітації кандидатами на виборні посади у визначених електронних ЗМІ, оприлюдненої через мережу Інтернет за ключовими словами по прізвищу кандидата на виборну посаду або назви іншого суб'єкта виборчого процесу (партії, блоку партій, осередку партії)
Зміст виборчого бюлетеня, бюлетеня для голосування згідно з вимогами закону, рішеннями Центральної виборчої комісії, відповідних виборчих комісій
Форма протоколу про підрахунок голосів згідно з рішеннями відповідних виборчих комісій
Форма та зміст протоколу передачі-прийняття бюлетенів згідно з чинним законодавством та рішеннями відповідних виборчих комісій
Електронні адреси відповідних виборчих комісій
Відповідна система захисту та підтвердження направлення-отримання макета протоколу відповідною виборчою комісією
Затвержені Центральною виборчою комісією форма та зміст, періодичність надання повідомлень про хід голосування
Форма та зміст протоколу про підрахунок голосів виборців згідно з рішеннями Центральної виборчої комісії
Відповідна система захисту та підтвердження направлення-отримання макета протоколу відповідною виборчою комісією
Форма та зміст протоколу про підрахунок голосів виборців, учасників референдуму відповідно до рішень відповідних виборчих комісій
Прізвище, ім'я, по батькові, рік народження, громадянство, адреса місця проживання за реєстрацією, освіта, спеціальність за освітою, займана посада за основним місцем роботи, партійність, попередня робота на виборних посадах обраного кандидата
Суб'єкт висування кандидата, обраного на виборну посаду
Підсумки голосування за кандидата, обраного на виборну посаду
Рішення Центральної виборчої комісії, комісії відповідного рівня щодо встановлення результатів виборів (текст рішення)

На підставі вищенаведеної інформаційної структури окреслимо наступне коло однакових або подібних виборчих процедур, які можна розглядати як потенційні об'єкти автоматизації виборчого та референдумного процесів в Україні:

№ з/п	Назва процедури технологічного процесу підготовки та проведення виборів в Україні, яка є об'єктом автоматизації
1.	Складання загальних списків виборців
2.	Уточнення списків виборців
3.	Включення до списку (виключення зі списку) виборців в день голосування, в тому числі з урахуванням відкріпних посвідчень

4.	Визначення меж територіальних округів виходячи з кількісних показників виборців та з урахуванням адміністративно-територіального поділу території України, в тому числі її регіонів
5.	Визначення меж дільниць для голосування
6.	Облік та урахування пропозицій (подань) суб'єктів виборчого процесу щодо включення їх представників до складу виборчої комісії – формування відповідного банку даних
7.	Обрання (призначення) на посади голови, заступника голови, секретаря комісії з числа осіб, запропонованих до складу комісії
8.	Облік призначених членів виборчої комісії – формування та ведення відповідного банку даних
9.	Інформаційно-аналітична обробка даних щодо складу виборчих комісій
10.	Облік кандидатів на виборні посади та умови їх висунування – формування відповідного банку даних
11.	Облік зареєстрованих кандидатів на виборні посади – формування відповідного банку даних
12.	Реєстрація офіційних представників зареєстрованих кандидатів на виборні посади – формування відповідного банку даних
13.	Реєстрація довірених осіб зареєстрованих кандидатів на виборні посади – формування відповідного банку даних
14.	Реєстрація офіційних спостерігачів на виборах – формування відповідного банку даних
15.	Здійснення інформаційно-аналітичної обробки даних щодо висунутих, зареєстрованих кандидатів на виборні посади
16.	Забезпечення друку (опублікування) передвиборних матеріалів суб'єктів виборчого чи референдумного процесу відповідно до законодавства – відповідне їх макетування
17.	Забезпечення контролю за використанням коштів, що спрямовані на організацію та проведення передвиборної агітації
18.	Проведення жеребкування щодо черговості надання кандидатам на виборні посади, політичним партіям, виборчим блокам політичних партій ефірного часу та друкованих площ у державних чи комунальних ЗМІ для проведення передвиборної агітації
19.	Моніторинг інформації щодо ходу організації та проведення передвиборної агітації кандидатами на виборні посади в електронних ЗМІ, оприлюдненої через мережу Інтернет
20.	Забезпечення виготовлення виборчого бюлетеня, бюлетеня для голосування – макетування електронної версії
21.	Підготовка та оформлення протоколу про передачу-прийом виборчих бюлетенів, бюлетенів для голосування – макетування електронної версії
22.	Моніторинг ходу голосування
23.	Підготовка та оформлення протоколу про підрахунок голосів виборців - макетування електронної версії протоколу
24.	Розробка та забезпечення бланками протоколів відповідної виборчої комісії про підрахунок голосів виборців – макетування електронної версії протоколів
25.	Підведення підсумків щодо результатів виборів – формування відповідного банку даних
26.	Інформаційно-аналітична обробка даних щодо перебігу та результатів виборів
27.	Оприлюднення через мережу Інтернет перебігу та результатів виборів
28.	Ведення діловодства територіальної виборчої комісії
29.	Ведення фінансово-бухгалтерського обліку у виборчих комісій, що наділені повноваженнями юридичної особи
30.	Ведення облікових документів у виборчих комісій, що не наділені повноваженнями юридичної особи

Одночасно необхідно зауважити, що динаміка змін законодавства про вибори, особливо про вибори народних депутатів України та, останнім часом, про вибори Президента України, свідчить про постійний пошук законодавцями більш оптимальних, деталізованих і зрозумілих для всіх суб'єктів виборчого процесу та представників міжнародної спільноти шляхів з організації і проведення виборів по всій вертикалі представницької влади держави і на виборчі посади.

З 1989 року законодавство України щодо виборів народних депутатів України змінювалося 32 рази, законодавство України щодо виборів Президента України з 1991 року – 14 разів, а щодо виборів до місцевих органів влади – 22 рази, починаючи з 1979 року.

Яким чином зміни до законодавства України про вибори впливають на процеси системної інформатизації виборчих процесів? Наведемо короткий експрес-аналіз*:

Назва закону України та його реквізити	Зміни до закону України	Оцінка рівня впливу закону України та змін до нього на системну інформатизацію виборчих процесів
Вибори Президента України		
“Про вибори Президента України”, № 1297-XII від 5.07.1991, ВВР, 1991, № 33 ст. 448.		Впливає. Закон України здійснює головний вплив на визначення стратегії і тактики системної інформатизації виборчого процесу.
	“”Про доповнення до Закону Української РСР “Про вибори Президента Української РСР”, № 1639-XII від 09.10.1991 (ВВР, 1991, № 48, ст. 662).	Не впливає.
	“Про внесення змін і доповнень до Закону Української РСР “Про вибори Президента Української РСР”, № 3997-XII від 24.02.1994 (ВВР, 1994, № 8, ст. 40).	Впливає. Це – нова редакція закону, яка здійснює головний вплив на необхідність та рівень корегування визначеної стратегії і тактики системної інформатизації виборчого процесу.
“Про вибори Президента України”, № 474-XIV від 5.03.1999, ВВР, 1999, № 14, ст. 81.		Впливає. Закон України здійснює головний вплив на визначення необхідності та рівня корегування визначеної стратегії і тактики системної інформатизації виборчого процесу.
...	...	...

З цього аналізу можна зробити висновок, що нині відповідно до чинного законодавства України домінують пропорційні та мажоритарні типи виборів.

За пропорційною системою обираються народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати обласних та міських (в тому числі міст Києва та Севастополя) рад, а також районних рад та районних у містах рад.

За мажоритарною системою обираються Президент України, а також депутати сільських та селищних рад, сільські, селищні та міські голови.

За видами вибори можуть бути черговими та позачерговими – для всіх типів виборів, повторними – для виборів Президента України і виборів сільських, селищних та міських голів, проміжними або першими (у разі формування нових місцевих рад) – для виборів депутатів сільських та селищних рад.

Цілком природно, що спрямованість та обсяги інформаційних, інформаційно-довідкових та інформаційно-аналітичних масивів знаходяться у залежності від типів і видів виборів.

* У зв’язку з обмеженістю обсягу журналу редакція не має можливості надати матеріал (таблицю) у повному вигляді. При необхідності його отримання – прохання звертатися до автора.

Чинне законодавство передбачає різну тривалість виборчого процесу і різні системи виборчих комісій залежно від типів і видів виборів. Законодавство також передбачає різну етапність підготовки і проведення виборів, а також досить різні за обсягами, термінами та виконавцями процедури здійснення процесу організації і проведення виборів залежної від їх типів і видів.

З огляду на вищевикладене, акцентуємо увагу на наступних особливостях використання засобів системної інформатизації виборчого процесу:

- нестабільність виборчого законодавства України внаслідок постійного пошуку найбільш оптимальних процедур організації і проведення виборів та референдумів з метою вирішення питань реалізації конституційних прав громадян України у повному обсязі, забезпечення загальносвітового рівня демократичності, гласності та прозорості організації і проведення виборів;

- наявність відмінностей за обсягами, термінами та виконавцями, процедури здійснення технологічного процесу організації і проведення виборів залежно від їх типів і видів;

- наявність відмінностей у системі виборчих комісій, тобто безпосередніх організаторів виборів, залежно від їх типів і видів;

- поєднання постійності і дискретності використання засобів системної інформатизації виборчого процесу.

Але, як підтверджує особистий досвід впровадження елементів сучасних інформаційних технологій в організацію та проведення виборів народних депутатів України 31 березня 2002 року, іншого шляху щодо вирішення питань запобігання втручанню або мінімізації впливу “людського” фактору в ці процеси, у вирішення питань своєчасного оприлюднення поточної інформації про хід і підсумки виборів у режимі реального часу разом із вирішенням інших організаційно-розпорядчих аспектів підготовки та проведення виборчих процесів просто не існує. Найграмотніше застосування сучасних інформаційних технологій, яке б дозволило забезпечити своєчасне оприлюднення поточної інформації про хід і підсумки виборів у режимі реального часу разом із вирішенням інших організаційно-розпорядчих аспектів підготовки та проведення виборчого процесу, дозволило значно “пом’якшити звинувачення” з боку суб’єктів виборчого процесу, а також представників міжнародної спільноти.

Саме досвід здійснення інформаційно-аналітичного супроводження, який базувався на впровадженні сучасних досягнень у сфері інформаційних технологій під час організації та проведенні виборів народних депутатів України у березні 2002 року, у повсякденній діяльності окружних виборчих комісій майже відразу після їх утворення, зменшення часу на очікування користувачами необхідної оперативної інформації про хід та попередні підсумки голосування в мережі Інтернет, невідкладне оприлюднення протоколів про підсумки голосування не тільки за виборчими округами, але й за виборчими дільницями під час проведення виборів народних депутатів України у березні 2002 року, підтверджують об’єктивну необхідність більш широкого впровадження у виборчі процеси елементів системної інформатизації.

Використана література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради, 1996, № 30, ст. 141 / Зі змінами відповідно до Закону України “Про внесення змін до Конституції України” № 2222-IV від 08.12.2004 року //zakon1.rada.gov.ua.

2. Закон України “Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів” № 1667-IV від 06.04.2004 року // Відомості Верховної Ради, 2004, № 30-31, ст. 382 / Зі змінами відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України № 2747-IV від 06.07.2005 року, законів України “Про внесення змін до Закону України “Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів” № 3253-IV від 21.12.2005 року, “Про внесення змін до деяких законів України щодо часу проведення голосування” № 3368-IV від 19.01.2006 року, “Про внесення

змін до деяких законів України” № 3437-IV від 09.02.2006 року, “Про внесення змін до деяких законів України” № 3519-IV від 14.03.2006 року //zakon1.rada.gov.ua.

3. Закон України “Про особливості застосування Закону України “Про вибори Президента України” при повторному голосуванні 26 грудня 2004 року” № 2221-IV від 08.12.2004 року / Зі змінами відповідно до Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про особливості застосування Закону України “Про вибори Президента України” при повторному голосуванні 26 грудня 2004 року” № 2228 від 14.12.2004 року //zakon1.rada.gov.ua.

4. Закон України “Про вибори народних депутатів України” № 1665-IV від 25.03. 2004 року // Відомості Верховної Ради, 2004, № 27-28, ст. 366 / Зі змінами відповідно до Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про вибори народних депутатів України” № 2777-IV від 07.07.2005 року та до законів України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння реалізації виборчих прав громадянами, забезпечення свободи політичних дебатів, неупередженого ставлення засобів масової інформації до кандидатів у депутати, партій (блоків) – суб’єктів виборчого процесу” № 3099-IV від 17.11.2005 року, “Про внесення змін до деяких законів України щодо часу голосування” №3368-IV від 19.01.2006 року, “Про внесення змін до деяких законів України” № 3437-IV від 09.02.2006 року та № 3519-IV від 14.03.2006 року, а також Кодексу адміністративного судочинства України № 2747-IV від 06.07.2005 року // zakon1.rada.gov.ua.

5. Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про вибори Президента України” № 1630-IV від 18.03.2004 року // Відомості Верховної Ради, 2004, № 20-21, ст. 291 //zakon1.rada.gov.ua.

6. Закон України “Про вибори народних депутатів України” № 2766-III від 18.10.2001 року // Відомості Верховної Ради, 2001, № 51-52, ст. 265 / Зі змінами відповідно до Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про вибори народних депутатів України” № 2977-III від 17.01.2002 року //zakon1.rada.gov.ua.

7. Закон України “Про вибори Президента України” № 474-XIV від 05.03.1999 року // Відомості Верховної Ради, 1999, № 14, ст. 81 / Зі змінами відповідно до законів України “Про внесення змін до Закону України “Про вибори Президента України” № 1021-IV від 08.09. 1999 року, “Про внесення змін до статті 14 Закону України “Про вибори Президента України” № 740-XIV від 16.06.1999 року //zakon1.rada.gov.ua.

8. Закон України “Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів” № 14/98-ВР від 14.01.1998 року // Відомості Верховної Ради, 1998, № 3-4, ст. 15 / Зі змінами відповідно до законів України “Про внесення змін до Закону України “Про вибори депутатів місцевих рад, та сільських, селищних, міських голів” № 431-XIV від 16.02.1999 року, “Про внесення змін Закону України “Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів” № 3014-III від 07.02.2002 року //zakon1.rada.gov.ua.

9. Закон України “Про вибори народних депутатів України” № 541/97-ВР від 24.09. 1997 року // Відомості Верховної Ради, 1997, № 43, ст. 280 / Зі змінами відповідно до законів України “Про внесення зміни до статті 50 Закону України “Про вибори народних депутатів України” № 1668-III від 20.04.2000 року, “Про внесення зміни до статті 7 Закону України “Про вибори народних депутатів України” № 194/98-ВР від 24.03.1998 року, “Про внесення зміни до Закону України “Про вибори народних депутатів України” № 130/98-ВР від 03.03.1998 року, “Про внесення зміни до Закону України “Про вибори народних депутатів України” № 801/97-ВР від 30.12.1997 року, “Про внесення зміни до статті 39 Закону України “Про вибори народних депутатів України” № 783/97-ВР від 25.12.1997 року, “Про внесення зміни до статті 34 Закону України “Про вибори народних депутатів України” № 715/97-ВР від 11.12.1997 року //zakon1.rada.gov.ua.

10. Закон України “Про вибори депутатів і голів сільських, селищних, районних, міських, районних у містах, обласних Рад” № 3996-XII від 24.02.1994 року // Відомості Верховної Ради, 1994, № 8, ст. 38 / Зі змінами відповідно до законів України “Про внесення змін до Закону України “Про вибори депутатів і голів сільських, селищних, районних, міських, районних у містах, обласних Рад” № 60/94-ВР від 17.06.1994 року, “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо

встановлення ставок і зборів у співвідношенні з розміром неоподаткованого мінімуму громадян” № 54/96-ВР від 20.02.1996 року // zakon1.rada.gov.ua.

11. Закон України “Про вибори народних депутатів України” № 3623-ХІІ від 18.11.1993 року // Відомості Верховної Ради, 1993, № 48, ст. 455 / Зі змінами відповідно до законів України “Про внесення зміни до Закону України “Про вибори народних депутатів України” № 133/97-ВР від 06.03.1997 року, “Про внесення зміни до Закону України “Про вибори народних депутатів України” № 129/97-ВР від 05.03.1997 року, “Про внесення доповнень до статей 2 і 26 Закону України “Про вибори народних депутатів України” № 231/96-ВР від 06.06.1996 року, “Про внесення змін і доповнень до Закону України “Про вибори народних депутатів України” № 87/96-ВР від 07.03.1996 року, “Про внесення змін до частини четвертої статті 36 Закону України “Про вибори народних депутатів України” № 334/95-ВР від 19.09.1995 року, “Про внесення змін до частини першої статті 46 Закону України “Про вибори народних депутатів України” № 316/95-ВР від 13.09.1995 року, “Про внесення змін і доповнень до законів України “Про вибори народних депутатів України”, “Про загальний військовий обов’язок і військову службу” та “Про статус депутатів місцевих Рад народних депутатів” № 325/94-ВР від 22.12.1994 року // zakon1.rada.gov.ua.

12. Закон України “Про вибори Президента України” № 1297-ХІІ від 05.07.1991 року // Відомості Верховної Ради, 1991, № 33, ст. 449 / Зі змінами відповідно до Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про вибори Президента України” № 100/94-ВР від 13.07.1994 року, Закону України “Про внесення змін до Закону Української РСР “Про вибори Президента Української РСР” № 3997-ХІІ від 24.02.1994 року та Закону Української РСР “Про вибори Президента Української РСР” № 1639-ХІІ від 09.10.1991 року // zakon1.rada.gov.ua.

13. Закон України “Про всеукраїнський та місцеві референдуми” № 1286-ХІІ від 03.07.1991 року // Відомості Верховної Ради, 1991, № 33, ст. 443 / Зі змінами відповідно до Закону Української РСР “Про внесення змін та доповнень до Закону України “Про всеукраїнський та місцеві референдуми” № 2481-ХІІ від 19.06.1992 року // zakon1.rada.gov.ua.

14. Закон Української РСР “Про вибори депутатів місцевих Рад народних депутатів Української РСР” № 8305-ХІ від 27.10.1989 року // Відомості Верховної Ради, 1989, № 45, ст. 627 // zakon1.rada.gov.ua.

15. Закон України “Про вибори народних депутатів Української РСР” № 8304-ХІ від 27.10.1989 року // Відомості Верховної Ради УРСР, 1989, додаток № 45, ст. 626 / Зі змінами відповідно до законів України “Про доповнення статті 55 Закону Української РСР “Про вибори народних депутатів Української РСР” № 3254-ХІІ від 04.06.1993 року та “Про визнання такими, що втратили чинність, деяких актів законодавства України у зв’язку з прийняттям Закону України “Про громадянство України” № 2504-ХІІ від 26.06.1992 року // zakon1.rada.gov.ua.

16. Закон Української РСР “Про вибори до місцевих Рад народних депутатів Української РСР” № 4830-ІХ від 27.06.1979 року // Відомості Верховної Ради, 1979, № 28, ст. 359 / Зі змінами згідно з Указом Президії ВР УРСР “Про внесення змін і доповнень до Закону Української РСР “Про вибори до місцевих Рад народних депутатів Української РСР” № 3687-ХІ від 12.03.1987 року // zakon1.rada.gov.ua.

17. В.М. Фурашев, М.І. Коваль, С.А. Маглоу. Системна інформатизація виборчого і референдумного процесів в Україні: Монографія. – К.: Парламентське вид-во, 2004. – С.607.

18. В.М. Фурашев. Деякі особливості застосування системи автоматизованого інформаційно-аналітичного забезпечення процесу проведення виборів Президента України у 2004 році // Відкриті інформаційні і комп’ютерні технології. – Харків: НАКУ “ХАР”, 2005. – Вип. 27. – С. 125-132.

19. В.М. Фурашев. Информатизация избирательных и референдумных процедур как важнейшая составляющая информационного общества в контексте развития демократии в Украине // Відкриті інформаційні і комп’ютерні технології. – Харків: НАКУ “ХАР”, 2005. – Вип. 28. – С. 12-35.

20. В.М. Фурашев. Перспективи подальшого розвитку системної інформатизації виборчих і референдумних процесів в Україні // Правова інформатика. – 4(8)/2005 – С.13-17.

21. В.М. Фурашев, Д.В. Ландэ, С.М. Брайчевский. Системная информатизация избирательных и референдумных процессов: методологические основы статистических исследований электронных информационных ресурсов в период избирательной кампании // Відкриті інформаційні і комп’ютерні технології. – Харків: НАКУ “ХАР”, 2005. – Вип. 29. – С. 11-15.

22. Системна інформатизація процедур виборчих і референдумних процесів в Україні. Збірник наукових праць (під редакцією М.І. Ковалю, В.М. Фурашева) // Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”. – К., 2006. – 293 с.

23. Ланде Д.В., Фурашев В.М Системна інформатизація інформаційного супроводження процесів: статистичне дослідження уваги Інтернет-ЗМІ до визначеної проблематики // Відкриті інформаційні і комп’ютерні технології. – Харків: НАКУ “ХАІ”, 2006. – Вип. 31. – С. 17-31.

~~~~~ * * * ~~~~~